

Aleksandra REPELEWICZ

Politechnika Częstochowska

IZOLACYJNOŚĆ TERMICZNA OKIEN W OBIEKTACH SAKRALNYCH

Nowe przepisy zaostrzają wymogi dotyczące efektywności energetycznej budynków i ich części składowych. W pracy przedstawiono zagadnienia związane z izolacyjnością termiczną okien obiektów sakralnych.

Słowa kluczowe: izolacyjność termiczna okien, obiekty sakralne, budynki kościołów

WPROWADZENIE

Kościół są budynkami użyteczności publicznej, które powinny spełniać wymagania wynikające z prawa budowlanego. Budowle te, jako miejsca kultu religijnego, muszą także spełniać pewne wymagania szczególne, które mają znaczący wpływ na budynek kościoła i jego wyposażenie techniczne. Sposób użytkowania budynku kościoła jest bardzo specyficzny. Jest on użytkowany okresowo, a w skali tygodnia - dość krótko. Liczba wiernych na nabożeństwach bywa zróżnicowana - w dni powszednie znacznie mniejsza niż w niedziele i święta. Zaznaczyć należy, że w okresie zimowym użytkownicy pozostają przez cały czas przebywania w obiekcie w okryciach zewnętrznych. Czas ciągłego przebywania uczestnika nabożeństwa w świątyni z reguły nie przekracza jednej godziny. Można zatem uznać za wystarczające utrzymywanie temperatury wnętrza w zakresie od 8 do 16°C, choć należy zaznaczyć, że żadne kościelne przepisy tego nie regulują.

Znowelizowane rozporządzenie w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, wraz z innymi aktami wykonawczymi do ustawy Prawo budowlane, zaostrza wymagania cieplne dla okien [1-3]. Dla budynków użyteczności publicznej aktualne wymagania w zakresie izolacyjności cieplnej okien uważa się za spełnione, jeżeli współczynnik przenikania ciepła dla temperatury $t_i > 16^\circ\text{C}$ wynosi $U_{(\max)} \leq 1,3 \text{ W}/(\text{m}^2 \text{ K})$, dla temperatury $8^\circ\text{C} < t_i \leq 16^\circ\text{C}$ $U_{(\max)} \leq 1,8 \text{ W}/(\text{m}^2 \text{ K})$. Po roku 2017 wartości te wzrosną odpowiednio do 1,1 i 1,6 $\text{W}/(\text{m}^2 \text{ K})$, natomiast po roku 2021 do 0,9 oraz 1,4 $\text{W}/(\text{m}^2 \text{ K})$.

Dotychczas brano jedynie pod uwagę współczynnik przenikania ciepła przez okno i nie precyzowano, ile energii cieplnej może przeniknąć przez szyby. Ostatnio wprowadzono dodatkowo współczynnik przepuszczalności energii całkowitej okna oraz przegrod szklanych i przezroczystych $g = f_c g_n$, który nie może być większy

niż $0,35 \text{ W}/(\text{m}^2 \text{ K})$, gdzie: f_c - współczynnik korekcyjny redukcji promieniowania; g_n - współczynnik przepuszczalności energii całkowitej dla rodzaju oszklenia.

Szacuje się, że w budynku, który spełnia aktualne wymagania prawne dotyczące izolacyjności termicznej, przez stolarkę budowlaną ucieka ok. 15% energii, czyli porównywalnie do ilości strat ciepła przez ściany, a także dach. Redukcja strat ciepła przez stolarkę jest więc zadaniem równie ważnym co ograniczanie strat ciepła przez te największe powierzchnie budynków [4, 5].

Każdy kościół to obiekt projektowany na bardzo długi czas użytkowania, o czym świadczą liczne, mające kilka stuleci świątynie zabytkowe, które są użytkowane do dziś. Należałoby zatem uznać, że projektanci obiektów sakralnych powinni już dziś projektować okna o współczynniku $U_{(\max)} \leq 1,4 \text{ W}/(\text{m}^2 \text{ K})$ oraz współczynniku $g_c < 0,35 \text{ W}/(\text{m}^2 \text{ K})$. Także administratorzy już funkcjonujących budynków kościołów, których okna nie spełniają aktualnie obowiązujących norm, powinni dążyć do wymiany tych okien.

STOLARKA OKIENNA W KOŚCIOŁACH ARCHIDIECEZJI CZĘSTOCHOWSKIEJ

Badania prowadzone przez autorkę w kościołach archidiecezji częstochowskiej w latach 90. ubiegłego wieku wykazały (tab. 1), że 80% badanych obiektów posiadało wówczas okna o ramach stalowych, z których ponad połowa były to okna jednoszybowe. Jednoszybowe były także okna witrażowe (9%).

Tabela 1. Rodzaje okien stosowanych w badanych budynkach kościołów archidiecezji częstochowskiej

Wyszczególnienie	Ilość i procent kościołów, w których zastosowano dany rodzaj okien	
Ślusarka stalowa	36	80%
Ślusarka aluminiowa	2	4%
Stolarka drewniana	3	7%
Witraże	4	9%
Ogółem	45	100%

Źródło: badania własne

Do 1995 roku na terenie archidiecezji częstochowskiej istniało 87 budynków kościołów wybudowanych po II wojnie światowej. Obecnie w czterech okręgach duszpasterskich istnieje 234 budynki współczesnych kościołów. A zatem na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat wzniesiono 147 nowych budynków kościołów, z czego większość pod koniec lat 90. i na początku obecnego stulecia. Zgodnie z obserwacjami autorki, im później wybudowano dany obiekt, tym lepsza jest jakość jego wyposażenia technicznego, w tym również izolacyjność termiczna poszczegól-

nych elementów. Jest to w naturalny sposób związane z postępowaniem technicznym oraz stopniowym wzrostem wymaganego współczynnika przenikania poszczególnych przegród. Prowadzone obecnie na terenie archidiecezji częstochowskiej badania obiektów sakralnych pokazują, między innymi, dużą zmianę rodzajów okien stosowanych w kościołach. W tabeli 2 przedstawiono zestawienie rodzajów okien w kościołach zawierciańskiego okręgu duszpasterskiego archidiecezji częstochowskiej.

Tabela 2. **Rodzaje okien stosowanych w badanych budynkach kościołów zawierciańskiego okręgu duszpasterskiego archidiecezji częstochowskiej**

Wyszczególnienie	Ilość i procent kościołów, w których zastosowano dany rodzaj okien	
Ślusarka stalowa	18	51%
Ślusarka aluminiowa	5	14%
Stolarka drewniana	8	23%
Okna PCV	4	12%
Ogółem	35	100%

Źródło: badania własne

Zestawienie dotyczy okręgu zawierciańskiego, wybranego jako reprezentatywny ze względu na proporcjonalne ilościowo zróżnicowanie obiektów miejskich i wiejskich na tym terenie, co odpowiada ogólnej strukturze typologicznej takich obiektów w całej archidiecezji. Okna stalowe, jak widać w tabeli 2, występują w kościołach nadal najczęściej. W stosunku do lat 90. ich udział procentowy jest jednak mniejszy, bo wynosi 51% wszystkich badanych obiektów. Zaznaczyć należy, że tylko w dwóch z tych obiektów (6%) okna były szklone pojedynczą szybą. Wszystkie pozostałe okna, niezależnie od rodzaju ramy, posiadały podwójne szyby - najczęściej zespolone.

Obserwuje się proces wymiany starych, jednoszybowych okien o stalowych ramach na okna o szybach zespolonych. Często są wówczas stosowane okna aluminiowe. Taką właśnie wymianę okien przeprowadzono w ostatnim czasie w archidiecezji częstochowskiej w kościołach w Gomunicach, Mzykach i Gniazdowie. Obiekty te, już po wymianie okien, przedstawiono na rysunkach 1-3.

Wymiany okien dokonuje się także w kościołach w innych diecezjach. W niniejszym opracowaniu przedstawiono widok oraz rysunek przekroju przez rygiel okienny kościoła w Rudzie Śląskiej. Kościół w Rudzie Śląskiej należy do archidiecezji katowickiej i posiada ogromne przeszklenia, których wymiana znacząco podniosła energooszczędność obiektu.

Obecnie na terenie archidiecezji częstochowskiej buduje się 15 nowych budynków kościołów. Są to: parafia Zesłania Ducha Świętego, parafia św. Melchiora Grodzieckiego, parafia Niepokalanego Serca NMP, św. Andrzeja Boboli, parafia św. Faustyny Kowalskiej oraz parafia św. Kaspra del Bufalo, wszystkie powyższe w Częstochowie, oraz parafie NMP Fatimskiej w Kłobucku, Jezusa Chrystusa Dobrego Pasterza w Wierchowisku, bł. Michała Kozala w Działoszynie, św. Bar-

Rys. 6. Drewniane okna kościoła św. Faustyny w Częstochowie

Rys. 7. Okna PCV w kościele św. Kaspra del Bufalo w Częstochowie

Energooszczędne okna montowane są w nowo wznoszonych obiektach sakralnych w całym kraju, a sztandarowymi przykładami są Świątynia Opatrzności Bożej w Warszawie i Świątynia Maryi Gwiazdy Nowej Ewangelizacji i św. Jana Pawła II w Toruniu. Rysunki 8 i 9 prezentują okna tej ostatniej budowli.

Rys. 8. Świątynia Maryi Gwiazdy Nowej Ewangelizacji i św. Jana Pawła II w Toruniu po wstawieniu okien

Rys. 9. Świątynia Maryi Gwiazdy Nowej Ewangelizacji i św. Jana Pawła II w Toruniu - aluminiowe okno

PODSUMOWANIE

Kościół katolicki w Polsce posiada obecnie dużą liczbę budynków sakralnych, wybudowanych po wojnie, a przed rokiem 1989. Był to okres bardzo niesprzyjający inwestycjom kościelnym. Kościoły były wówczas wznoszone w pośpiechu (by zdążyć przed ewentualnym cofnięciem pozwolenia na budowę), często zbyt duże (z lęku przed nieotrzymaniem następnych pozwoleń). Materiały budowlane były w tych czasach trudno dostępne i kiepskiej jakości. Wszystko to przekłada się na jakość tych obiektów, w tym także ich efektywność energetyczną. Na podstawie

obserwacji licznych kościołów z tego okresu można sformułować tezę, że w procesie inwestycyjnym zagadnienie to było zupełnie pomijane, być może ze względu na wielowiekową tradycję braku ogrzewania w kościołach, niższe ceny energii oraz obowiązujące wówczas wymagania normatywne wobec całego budownictwa.

Dopiero w kościołach najnowszych, zwłaszcza budowanych po roku 2000, widać większą dbałość o izolacyjność termiczną elementów budynku, w tym okien. Obserwuje się także tendencję do wymiany stolarki okiennej w już istniejących obiektach. Znacząco zmniejszyła się na przestrzeni ostatnich lat liczba kościołów z oknami szklanymi pojedynczą szybą, choć ciągle jeszcze można zaobserwować niewielką ilość takich właśnie obiektów. Obserwując istniejące tendencje, można przypuszczać, że w najbliższych latach takie okna znikną z kościołów całkowicie.

Osobne zagadnienie stanowią obiekty zabytkowe, gdzie wymagania konserwatorskie są najczęściej istotniejsze od efektywności energetycznej obiektu. Wydaje się jednak, że i dla tych budowli można wskazać sposoby poprawy izolacyjności okien, możliwe do zaakceptowania przez konserwatorów.

Problemem zarówno dla kościołów nowych, jak i zabytkowych są okna witrażowe - trudno w tym przypadku mówić o ich wymianie, ponieważ w przeszłości stanowiły znaczącą inwestycję parafii i są ozdobą wnętrza. Można wówczas stosować rozwiązania w postaci dodatkowych okien zewnętrznych. Takie właśnie rozwiązanie zastosowano m.in. w zabytkowym kościele w Bolechowicach w archidiecezji krakowskiej, w którym, niestety, zewnętrzne okna są szklone szybą pojedynczą. Wydaje się celowe zastosowanie w oknach zewnętrznych szyb zespolonych, co podnosi wprawdzie koszt inwestycji, ale obniża znacząco przyszłe koszty eksploatacji obiektu.

LITERATURA

- [1] Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, DzU 2002, Nr 75, poz. 690 ze zm. (DzU 2013, poz. 926).
- [2] Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej w sprawie szczegółowego zakresu i formy projektu budowlanego z dnia 25.04.2012, DzU z 2012 r., poz. 462.
- [3] Ustawa z dnia 7 lipca 1994. Prawo budowlane, DzU z 2006, Nr 243, poz. 1118, z późn. zm.
- [4] Repelewicz A., Układy architektoniczno-konstrukcyjne i izolacyjność cieplna ścian zewnętrznych w obiektach sakralnych, Budownictwo o Zoptymalizowanym Potencjale Energetycznym 2012, 1(9), 84-94.
- [5] Repelewicz A., Zwiększenie efektywności energetycznej budynków sakralnych, Budownictwo o Zoptymalizowanym Potencjale Energetycznym 2013, 2(12), 87-95.
- [6] Dokumentacja techniczna biura projektowego firmy „Yawal”.

THERMAL INSULATION OF WINDOWS IN SACRED BUILDINGS

New EU legislation and state requirements exacerbate the energy efficiency of buildings and parts of buildings. The paper presents selected aspects of thermal insulation of windows in sacred objects.

Keywords: thermal insulation of windows, sacred buildings, churches